η σημερινή της Κυριακής 12/5/91

Τα κόμματα δεν έχουν μηχανισμούς διαδοχής

Του Ι. Κ. Πρετεντέρη

Η εποχή της οικουμενικής γέννησε μια διακεκριμένη φημολογία της ελληνικής πολιτικής ζωής. Οι κ.κ. Κ. Μητσοτάκης, Α. Παπανδρέου και Χ. Φλωράκης, λέει η φήμη αυτή, περνούσαν ένα μέρος των κατ' ιδίαν συναντήσεών τους σχολιάζοντας τους (φερόμενους ως...) διαδόχους τους. Και το γενικό συμπέρασμα αυτής της ανταλλαγής απόψεων δεν ήταν καθόλου κολακευτικό για τους υποψηφίους!

Έκτοτε, αρκετό νερό κύλισε κάτω από τα γεφύρια του Σηκουάνα. Ο κ. Χ. Φλωράκης παραχώρησε την πρωτοκαθεδρία του Συνασπισμού στην κυρία Μαρία Δαμανάκη, παρόλη την τετρασέλιδη διαπίστωση φιλικού του αρθρογράφου ότι παραμένει ο «φυσικός ηγέτης» της Αριστεράς. Οι άλλοι δυο — ο κ. Μητσοτάκης και ο κ. Παπανδρέου — δεν έχουν ακόμη εντοπίσει διαδόχους άξιους να παραλάβουν τη σκυτάλη και ως εκ τούτου διατηρούν τα βάρη της αρχηγίας.

Μιλώντας στην Ένωση Ανταποκριτών Ξένου Τύπου, ο κ. Μητσοτάκης εξήγησε ότι το θέμα τον απασχολεί και ότι, όταν έλθει το πλήρωμα του χρόνου, ο ίδιος θα φροντίσει να εγγυηθεί στους υποψηφίους ίσες ευκαιρίες και διαφανείς, δημοκρατικές διαδικασίες. Περισσότερες πληροφορίες για «το πλήρωμα του χρόνου» δεν υπάρχουν. Ούτε από τη ΝΔ αλλά ούτε και από το ΠΑΣΟΚ, όπου — σύμφωνα με τη στερεότυπη επαναλαμβανόμενη δήλωση όλων των ηγετικών στελεχών: από τον κ. Α. Τζοχατζόπουλο ως τον κ. Γ. Γεννηματά και από τον κ. Μάκη Αρσένη ως τον κ. Γ. Κατσιφάρα — ο κ Παπανδρέου είναι πάντα *μάχιμος πολιτικός* και έχει ακόμη πολλά να προσφέρει στον λαό και στον τόπο.

Εταιι αυτή τη στιγμή, τα δυο μεγαλύτερα κόμματα της χώρας δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα ηγεσίας και τέτοιο πρόβλημα δεν θέτουν — τουλάχιστο δημοσίως — ούτε αυτοί που (νομίμως ή μη) διεκδικούν τη διαδοχή τους. Το μέγιστο της αμφισβήτησης συμπυκνώνεται σε κάποιους υπαινιγμούς του κ. Κ. Σημίτη για *«το τέλος των αρχηγικών κομμάτων»*, στην ανακυκλούμενη πρόταση του κ. Γ. Ράλλη για κυβερνητική σύμπραξη ΝΔ — ΠΑΣΟΚ ή σε κάποιες αόριστες αναφορές βουλευτών η πολιτικών στελεχών για «την ανάγκη ανανέωσης». Από την άλλη πλευρά, όμως, μια μερίδα του Τύπου έχει καθιερώσει *την εικόνα των* «Δεινοσαύρων», των προϊστορικών τεράτων που αδυνατούν να προσαρμοστούν στο μεταλλασσόμενο περιβάλλον.

Δεν είναι γνωστό τι συνειρμοί επέβαλαν τον παραλληλισμό των σημερινών πολιτικών αρχηγών με τα άκακα, φυτοφάγα ζωάκια της προϊστορίας. Γεγονός είναι ότι η διατύπωση βρήκε μια ορισμένη απήχηση σε σημείο που η κυρία Δαμανάκη τη μετάφερε και στη Βουλή συμπεριλαμβάνοντας μεγαλοθύμως — όπως ορίζουν οι κανόνες καλής συμεριφοράς — και τον εαυτό της. Διαμορφώνεται, έτσι, το εξής παράδοξο σχήμα: οι αρχηγοί να παραμένουν αδιαμφισβήτητοι στα κόμματά τους αλλά να αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερα προβλήματα ενώπιον της κοινής γνώμης.

Δημοσκόπηση που δημοσίευσε η «Ελευθεροτυπία» (28, 29 και 30 Απριλίου), άλλη δημοσκόπηση που έδωσε στη δημοσιότητα ο ραδιοσταθμός «Sky», παλαιότερες δημοσκοπήσεις — ορισμένες από τις οποίες έχει δημοσιεύσει και «Το Βήμα» — συνθέτουν και επιβεβαιώνουν την ίδια εικόνα: μια «κρίση εμπιστοσύνης» σοβεί μεταξύ αρχηγών και ψηφοφόρων. Ασφαλώς, το φαινόμενο αυτό θα πρέπει να συνεκτιμηθεί με το γενικότερο *πρόβλημα αξιοπιστίας* και φερεγγυότητας που αντιμετωπίζει το πολιτικό και κοινωνικό μας σύστημα. Η «κρίση των αρχηγών», όμως, διατηρεί το δικό της αυτόνομο χαρακτήρα: αν κάνει κανείς τον κόπο να ξεψαχνίσει τις διάφορες δησκοπήσεις — δημοσκοπήσεις όλων των ειδών και όλων των προελεύσεων — θα εντυπωσιασθεί από την ελάχιστα κολακευτική γνώμη που διατυπώνουν οι Έλληνες για τους αρχηγούς τους.

Ως εδώ *τίποτα το* ιδιαίτερο: μια γενιά πολιτικών που προσέφερε πολλά στον τόπο αγγίζει τα φυσικά όρια της σταδιοδρομίας της κουβαλώντας και τη φθορά μιας πολύχρονης συμμετοχής στη διαχείριση των κοινών. Το αξιοπερίεργο βρίσκεται στην αδράνεια των μηχανισμών διαδοχής μέσα στα ίδια τα κόμματα. Όχι επειδή δεν υπάρχουν υποψήφιοι: οι επίδοξοι αρχηγοί — από τους πιο σοβαρούς ως τους πλέον γραφικούς —αγγίζουν σίγουρα τριψήφιο αριθμό, μέσα και έξω από τη Βουλή. Ούτε επειδή δεν υπάρχουν «φαβορί»: αν καταγράψει κανείς τον κ. Μ. Έβερτ, τον κ. Α. Σαμαρά, τον κ. Γ. Γεννηματά ή τον κ. Κ. Σημίτη είναι βέβαιο πως δεν πρόκειται να πέσει έξω στις *προβλέψεις του*.

Μπορεί ίσως να λείπει ο αδιαμφισβήτητος, ο χρισμένος διάδοχος, αλλά τέτοια πολυτέλεια σπανίως *εμφανίζεται στα κόμματα* του πλανήτη μας. Τρία πρόσωπα διεκδίκησαν τη διαδοχή της Μάργκαρετ Θάτσερ, ενώ ο Φρανσουά Μιτεράν μετράει τουλάχιστον πέντε «δελφίνους»... Ουδείς γνωρίζει τον διάδοχο του Χέλμουτ Κολ και ελάχιστοι μπορούν να προβλέψουν ποιος θα οδηγήσει τη γερμανική Σοσιαλδημοκρατία στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση.

Αυτό που ασφαλώς λείπει στην Ελλάδα είναι οι *μηχανισμοί διαδοχής*. Στο ΠΑΣΟΚ δεν υπάρχει καμιά πείρα σε τέτοια διαδικασία, ενώ στη ΝΔ και οι τρεις παλαιότεροι αρχηγοί της — Κωνσταντίνος Καραμανλής, Γεώργιος Ράλλης, Ευάγγελος Αβέρωφ — αποχώρησαν οικειοθελώς. Είναι αλήθεια πως σε ένα κόμμα εξουσίας, όπως η ΝΔ σήμερα, δύσκολα μπορεί να τεθεί θέμα ηγεσίας, τουλάχιστον από τον πρώτο χρόνο διακυβέρνησης. Ποιος θα αμφισβητήσει αυτόν που κέρδισε τις εκλογές και γιατί; Ούτε στο ΠΑΣΟΚ, όμως, τέθηκε θέμα ηγεσίας, παρά τις τρεις (τέσσερις, αν συνυπολογίσουμε και τις δημοτικές) εκλογικές ήττες της τελευταίας διετίας και όσα είχαν προηγηθεί.

Για την έλλειψη των μηχανισμών αυτών δεν ευθύνονται μόνο οι αρχηγοί, οι οποίοι ασφαλώς ούτε τους θέλουν, ούτε πρόκειται να τους δημιουργήσουν. Έχουν πάντα τη δυνατότητα να «χρησιμοποιούν» έναν υποψήφιο όταν κρίνουν ότι κάποιος άλλος γίνεται ιδιαίτερα απειλητικός, να εκμεταλλεύονται ή να προωθούν φιλοδοξίες, θεμιτές ή όχι: είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του κ. Α. Σαμαρά στη ΝΔ ή του κ. Α. Τσοχατζόπουλου στο ΠΑΣΟΚ. Ο κ. Α. Παπανδρέου είχε τη πολυτέλεια στο «Πεντελικό» να αλλάξει πλειοψηφία και να *δημειουργήσει μια νέα* ηγετική ομάδα στο ΠΑΣΟΚ μόλις αισθάνθηκε ότι απειλείται από την παλαιά, ακριβώς επειδή οι υποψήφιοι για «να παίξουν το παιχνίδι» ήταν πλήθος.

Πάνω απ' όλα, όμως, οι αρχηγοί μπορούν και εκμεταλλεύονται αποτελεσματικά μια παθολογική φοβία της διάσπασης. Εν ονόματι της «ενότητας της παράταξης» αποτρέπεται κάθε απόπειρα αμφισβήτησης. Έτσι, η διαδοχή δεν εγγράφεται *στη λογική φορά* των πραγμάτων, αλλά μοιάζει με άλμα στο κενό. Ποιος τρελός θα το επιχειρήσει; Ποιος θα προτιμήσει την περιπέτεια από τη σιγουριά; Κάπως έτσι, και πριν εξαφανιστούν, οι δεινόσαυροι έζησαν μερικές δεκάδες χιλιάδες χρόνια.